

Tautinis identiškumas: nacionalinė uþgaida ar ðiuolaikinio pasaulio reikmė?

Romualdas Grigas

*Socialinio tyrimø institutas,
Saltiniøkiø g. 58, LT-08105 Vilnius,
el. paðtas: romgrig@ktl.mii.lt*

Straipsnyje pristatoma klausiami forma suformuluotos problemos motyvacija, dėmesá kreipiant á pasaulio (Europos) ðalis vienijanėias nacionalines kultūras, kaip bendrosios kultūros ðaltiná. Akcentuojami būdingiausi europinio identiškumo elementai. Iðskirtinis dėmesys kreipiamas á lietuviø identiškumą, kaip tautos ir valstybės tvarumo ðaltiná. Atskirai aptariamos lietuviø sutartinės kaip lietuviðkosios tapatybės elementas. Straipsnis baigiamas sociologiniais bei politologiniais akcentais, siejamais su Lietuvos valstybės tvarumu bei integralumu Europos Sąjungoje.

Raktaþodþiai: tautinė tapatybė, identiškumas, etnokultūra, tautos bei valstybės tvarumas

PROBLEMOS PRISTATYMAS (MOTYVACIJA)

Diskusija dėl bendro (universalaus, konkrečiau – europinio) ir savito (tautinio, nacionalinio) identiškumo santykio tāsiasi jau ne pirmas deðimtmetis. Tačiau perspektyvos poþiūriu ji tik prasideda. Ðiame straipsnyje daug dėmesio skirsime tautinio, konkrečiau – lietuviø identiškumo problemai. Þvelgsime á ją tiek ið tautos tęstinumo, jos tvarumo, tiek ið besiplėtojanėios globalizacijos bei eurointegracijos pozicijø – jø suderinamumo pozicijø. (Suprantama, kad Ðiame nedidelės apimties straipsnyje problema gali būti paliesta tik fragmentiðkai.)

Daugiau negu akivaizdu, jog ðiuolaikinis, á rinkos fundamentalizmá pasukęs pasaulis meta itin rimtus, drastiðkus iðbandymus bei iððūkius negausiø tautø identiškumui (ypaè tø, kurios yra iðgyvenusios ilgesnà savo tapatybės slopinimo laikotarpá). Tokiø tautø klasei priklauso lietuviai. Ðalia kitø naujøjø procesø bei kokybiniø pokyèiø formuojasi ir savo „arealá“ pleèia visaapimantis socialinės (ir politinės) átampos laukas: tarpusavyje susiprieðinanėios, iðorinėmis ir ypaè vidinėmis trintimis kibirkðiuojanėios evoliucinio vyksmo trajektorijos. Ðalia universaliø technologijø, ðalia globalios ekonomikos ir informaciniø srautø, ðalia á Europos Sąjungá suburtø ir „bendros kalbos“ iekkanėiø ir já surandanėiø valstybiø labai ryðki iðlieka tautinė, nacionalinė ir netgi siauresnio lokalinio pobūdþio þmoniš tapatybė, jos iðsaugojimo ir puoselėjimo pastanga¹. Nuo istorinio kultūrinio paveldo atsipalaidau-

vusi universalioji kosmopolitėjanti kultūra lengviau pasiduoda savanaudiškumui alsuojanėiam kapitalui, technologijø gausmui, þmogaus jusliø ir vartojimo kultui – tarsi savaimė sumenkėja ir paėios civilizacijos tvarumas bei prasmingumas.

Þodþiu, globalizacija ne tik sprendþia, bet ir pati kelia pasaulio integralumo, socialinės tvarkos átvirtinimo problemas. Didþiojoje arenoje vėl ir vėl iðkyla tie patys civilizacijos metami iððūkiai-klausimai: koks iðties turėtø būti santykis: tradicijos ir modernybės, susisaistymo ir atsisaistymo, autoriteto ir jo „nurašymo“, altruizmo ir savanaudiškumo, tvarkos ir chaoso, lokalumo ir visuotinio, tautiškumo ir supranacionalumo... Sukonkretindami šias mintis, galime formuluoti ir šitokius klausimus: kokie mes, lietuviai, istorijos pradþioje buvome? Kokius elgsenos bruoþus ji mūsø protėvams ápirðo? Kas mes Ðiandien esame? Ir kokiais ryt tapsime? Ká pasauliui mes davėme ir ar galime ká savitesnio duoti? Apskritai, ar lietuviø tauta, gyvendama Ðalia kitø, iðlieka tvari?..

Jau ið to, ká pasakėme anksėiau, tautinis (nacionalinis) identiškumas nėra „savyje“ ir tik „sau“ egzistuojantis dalykas. Galbūt atrodytø kontraversiðka, bet jis tarnauja pasaulio tautø ir valstybiø „susikalbėjimui“. Kaip Ðá teiginá suprasti? Ávairovė gimdo interesá, interesas – veiksmá, o pastarasis – maitinamas ávairovės – gimdo kokybiðkai naujà būsena. Tuo tarpu monotonija, slopinama ávairovė, slopina ir socialinės energijos prasiverþimá. Kas be ko, tautinis (nacionalinis) identiškumas tarnauja ir paėiai valstybei (be kuriø tiesiog neáivaizduojama pasaulio socialinė politinė organizacija). Ðtai, þvelgiant ið tokio taðko, mums atrodo pakankamai motyvuotas pamatinis JAV prof. R. Brubakerio teiginys, jog moderni valstybė „nėra tik teritorinė, á lygiø teritoriniø valstybiø sistemá átvirtinta valstybė: ji yra taip pat ir tau-

¹ Akivaizdus tokios pastangos pavyzdys – 2005 metais Prancūzijoje pralaimėtas referendumas dėl pritarimo Europos Sąjungos Konstitucijai. Iðrankiuosius prancūzus „nugąsdino“ per didelės dėmesys Sąjungos bendriesiems interesams nacionaliniø interesø sàskaita.

tinė valstybė“. Tarsi plačiau išskleidamas ką tik pateiktą mintį, šis autorius rašo taip: „Valstybė yra tautinė valstybė, oia minimalia prasme tiek, kiek ji pretenduoja būti (ir yra laikoma) tautos valstybe: valstybe tam tikros atskiros, ribotos tautos ir valstybei“ (Brubaker 1998: 53). Tiesa, šis autorius apdairiai pastebi, jog tautinės valstybės sąvoka yra dvi-prasmėskesnė negu teritorinės valstybės sąvoka, todėl pirmosios sąvokos tinkamumas žiuolaikinio pasaulio valstybių analizei gali būti ginėtinas. Pats kritiškai įvertinąs oia aplinkybę R. Brubakeris vis dėlto teigia, jog „beveik visos modernios valstybės yra (ar siekia būti) tautinės valstybės. Beveik visos iš jų pripaįsta legitimuojanęią tautos ar liaudies suvereniteto doktriną. Beveik visos iš jų pretenduoja semtis valstybės galios iš tautos ar liaudies ir naudoti ją tautos ar liaudies labui, o ne oiaip tiesiog valdyti“ (Brubaker 1998: 53).

Šiame straipsnyje autorius nesiekia diskutuoti dėl tautinės tapatybės (identititumo) apibrėįpimo ar pristatyti oios sąvokos interpretacijų apįvalgą. Priminsiu tik elementarią tiesą: kai mąstome ar kalbame apie tautos tapatybę, mūsų vaizduotėje visada iškyla tokie jos komponentai, kaip kalba (kurioje atsispindi tautos istorija, jos pasaulėvaizdis, mąstymo būdas), nacionalinio charakterio bruoįai, tautos etnokultūrinis savitumas bei istorinius iųgyvenimus iųryųkinantys elementai ir pan. Taėiau gerai įinome, kad tapatybė organiųkai susijusi dar ir su tautos ir ją sudaranęio individualų savivoka. Žiuo atveju yra teisingas D. Milleris, kuris, įvertindamas įvykusius ir vykstanęius pokyčius, mano, jog tautinis identititumas nebūtinai privalo būti asmeninio identititumo elementu. Taėiau pabrėįpia, kad tautos yra etninės bendruomenės, generuojanęios didesnius nei kitiems išpareigojimus bei lūkesčius savo nariams (Miller 1993). Įinomas ugdymo filosofijos atstovas, Anglijos profesorius teigia, jog „tautos iųreiųkia istorinį tęstinumą, sąlygojantį nuodirdų prisiriųimą ir išpareigojimą, ko nėra trumpalaikiuose susigrupavimuose“ (McLaughlin 1997: 103). Kad tauta iųliktų, anot McLaughlino, jos nariai turi išsaugoti juos jungianęius kultūrinis bei kitus poįymius.

Tąsdami oias trumpas charakteristikas, sietinas su tautinio identititumo problema, įinoma, neapeisime ir JAV profesoriaus B. Andersono teiginio, jog tautos yra palaikomos individualios bei kolektyvinės vaizduotės, t. y. jos yra „išvaizduojamos bendruomenės“ (Anderson 1999). O kodėl gi ne? Galime sutikti ir su tokiu kontraversiųku teiginiu. Juolab, jeigu oia pat dar prisiminsime kitą panaųiu (t. y. andersoniųku) būdu išvaizduojamą bendruomenę – religinę. Kita vertus, kodėl nemesti įvilgsnio kad ir á kai kurias oficialias institucijas, jas vertindami iš jų išvaizdavimo pozicijų, t. y. iš to, kaip, tarkim, apie jas áraųyta Konstitucijoje: teismai – teisingumo saugotojai, gynęjai; Seimas – valstybės sąįiningumo ir demokratijos principų skleidęjas ir panaųiai... Taigi socialiniame mąsty-

me svarbu ne tiek pati vaizduotė, jos kuriamas kūriny, o tai, ką, kokias prasmes ta vaizduotė-kūriny neša, kokioms vertybėms atstovauja. Įinoma, taip kalbėdamas ad uįsiangapuoju kaip konstruktyvistinė, o ne reliatyvistinė epistemologijos atstovas.

Apibendrinus tai, kas anksėiau pasakyta, tautos vaizdinys sustiprėja, o ir asmens identititumas praturtėja tautiniu identititkumu, suvokus, jog tauta yra:

- socialinės evoliucijos pagimdytas išskirtinis įmonių bendruomeninio sutarimo, kultūros akumuliacinio ir savitesnio jos plėtojimo būdas;
- dorovinio autoriteto valstybei ir jos pilieėiams išikūnijimas;
- pilieėius siejantys prigimtiniai, istoriniai, etnokultūriniai (dvasiniai, simboliniai), ekonominiai ir politiniai saitai;
- pasaulio bendruomenės dalis, per kurią pasireiųkia pasaulio ávairovė, globalinis socialinis vyksmas ir tvarkos palaikymas.

Todėl tautititkumą, tautinį identititkumą turėtume vertinti ne tik kaip tautos tęstinumo garantą, bet ir kaip įmogaus egzistencijos, bendravimo su kitais prasminą pamatą.

IDENTITITKUMO PARALELĖS IR AKCENTAI

Susimąstydami apie europiną identititkumą, mes visų pirma išvaizduojame antikinią graikų, romėnų kultūras, jų paskleistą átaką ir, įinoma, krikdeionybę. Pastaroji vėlgį neišvaizduojama be hebrajų kultūros, skatinusios bendrosios, arba visuotinio pobūdžio, kultūros siekį. Lygiai taip pat mes neišvaizduojame oiandieninės Europos bei amįius trukusios tradicijos ir pagaliau atvira demokratine elgsena ákūnyto „laissez faire“ principo, be asmens laisvių ir teisų; taip pat be laisvo asmens ir prekų bei kapitalo judėjimo – t. y. be bendrų teisinių normų bei pilietinės visuomenės organizavimosi principų ágyvendinimo ir t. t.

Kalbant apie europiną tapatybę (identititkumą), atskirai reikėtų pabrėįti tai, ką oios problemos apįvalgininkas H. Schneideris yra pavadinąs dvejoba politine tapatybe, t. y. galią, kuri leidžia institucionalizuoti bendrą veiksmą, ir savybę, kuri suteikia pamatą sutarimui ir lojalumui (Schneider 1999: 13–14). Jis atskirai paįymi, kad toką pamatą ramsto bendros istorinės bei kultūrinės oáknys... Mūsų supratimu, pastarasis teiginys gali būti ávairiai interpretuojamas. Ar oia jo autorius omenyje turi tai, kas mūsų anksėiau pasakyta, ar mąsto apie pirmapradę indoeuropietitkiją kultūrą?

Beje, etnokultūrinėmis, mentalinėmis sądaukomis su pastarąja lietuvių tauta kaip tik ir išsiskiria. Ži sądauka ypaė akivaizdi ir neátikėtinose lietuvių kalbos sintaksinėse, fonetinėse ir prasminėse paralelėse su įmonių dvasiną kultūrą bei civilizaciją uįfiksavusia sanskrito kalba. Pavyzdįui, tautos sąvoka. Sanskrite „dhautā“ reiųkia kas yra ovaru, išskalbta, iųgryninta. Argi tai nesusisieja su lietuvių sąmonėje (ir pasàmonėje) te-

beglūdinėiu tautos, kaip „iðgryninto“ socialinio reiðkinio, suvokimu, teisingiau – tokio reiðkinio siekiu? Palyginkime su sàvokomis „narod“, „people“, „nation“ ir tà prasminà bei emocinà skirtumà, apie kurà kalbame, iðkart pajausime. Arba kitas pavyzdys – sakralinė, gilia kosmologine (filosofine) iðmintimi bei prasme alsuojanti frazė: tat twam asi (sanskrit.) – tai tu esi...

Ðiuo intarpu tenorėta skaitytojui priminti, kad kiekviena nacionalinė kalba nuo kitø gali skirtis savo vartojamø sàvokø prasminėmis konotacijomis ir kad paþodiniai vertimai ir tø vertimø nekritiðkas vartojimas mus gali nukreipti nuo gilesnės, tikrovei adekvatesnės prasmės suvokimo. Suprantama, kad visa tai yra neatšietina ir nuo tautinio identiškumo, jo sklaidos.

Pmogaus, tautos dvasinio gyvenimo nuvertėjimo bei deficito laikais kaskart tenka þvelgti á tai, kas gali praversti dvasinės, etninės kultūros tæstinumo labui. Antai, nūdieniniø ispanø dvasios mes neášivaizduojame be subtiliai ðokamo flamenko; ðkotø – be vyriðkø languotø sijañliø ir dūdmaiðiø; moldavø – be moldavanekos; gruzinø – be polifoninio dainavimo, kuriame nuostabi persiliejanči melodiþa uþgopia þodþius... Prieð trejetà metø turėjome progà pamatyti ir iðgyventi airiø ansamblio „Lord of the Dance“ pasirodymà: èia ne tik atgimė senasis airiø ðokio ritmas þiūrovus kerinèia modernizuota atlikimo forma, bet ir iðgirdome senàsias airiø melodijas, dainavimà...

O kà mes, lietuviai, unikaliausio ið savo lobyno galime pasiūlyti sau ir pasauliui? Ðiuo atveju sociologinà þvilgsnà meskime tik á vienà vienintelà, prideramo dèmesio nesulaukiantà reiðkinà – á archaiðkàsias lietuviø sutartines.

Ðtai kaip jas apibūdina ðiuolaikiniai pasaulio tautø muzikinės kultūros (tarp jø ir lietuviø) tyrinėtojai B. Avramecs ir V. Muktupavels: „Sutartiniø tradicija labai sena, tobula ir subtili, jas galima laikyti savotiðka elitine, pusiau profesionalia muzikos rūðimi. <...> Sutartinės – tai polifoninis dainavimas, be to, jam būdinga tiek muzikos, tiek teksto polifonija: vienu metu skamba dvi muzikos linijos ir kartu galima girdėti tekstà (vadinamàjà rinkinà) bei priedainà (vadinamàjà pritarinà). Sutartinės, priklausomai nuo dainininkio skaièiaus, paprastai vadinamos dvejinėmis, trejinėmis arba keturinėmis (Avramecs, Muktupavels 2000: 89). Anot mūsų muzikologės Daivos Vyèinienės, „sutartinės, kaip rodo daugelis pøpymiø <...>, senojoje lietuviø (ar baltø?) tradicijoje neabejotinai buvusios sudėtine svarbiø apeigø dalimi“ (Vyèinienė 2005: 314). Toliau ji taip jas apibūdina: „Manykime, kad pirmieji sutartiniø giedotojai kadaise turėjo ir saugojo savà poetiniø bei muzikiniø formulio sistemà, tinkanèià ritualiniam muzikavimui, antraip mūsų nebūtø pasiekæs bei paveikæs sutartiniø magijos dvelksmas, sklindantis ið amþiø glūdumos“ (Vyèinienė 2005: 342).

Piktnaudþiauti plaèiau aptariant sutartines – tà lietuviø etnokultūros lobia (kartu ir tautinės tapatybės) sudedamàjà elementà – ðiame straipsnyje būtø nelabai atsargu. Taèiau pasiteisinsime tuo, kad ir sociolo-

gams „retkarèiais“ pravartu pasidomėti gretutiniø srièiø bei disciplinø subtilybėmis. Vardan iðsamesnio suvokimo apie kà kalbame, pateiksiu dar keletà vertinimø.

Pinomas lietuviø kompozitorius K. V. Banaitis dar priedkario metais raðė: „Tos sutartinės, dainuojamos sekundomis, vietomis aðtrokais disonansais – tai tikras mūsų liaudies muzikos lobis! Sakytum, lietuviø kaimo dainininkės iðsilavino, taip sakant emancipavo disonansà senø senovėje ir ðimtmeèiais pralenkė Europos muzikos modernistus“ (Kuèiūnas 1990: 23). O ðtai kà apie sutartines yra teigæs þydø kilmės muzikologas Edvinas Geistas (1933–1942 m. gyvenæs Lietuvoje): „mistinis tiltas, vedantis nuo sutartiniø iki mūsų laikø muzikiniø reiðkiniø, yra árodymas, kad ðis lietuviø ankstyvø dainø tipas yra neiðnykæs <...>. Muzika pasiliko tokia pati ir jos ciklas primena Budos ratà“ (Geist 1940: 65).

Pateiksiu autentiðkà jau mūsų dienø sutartiniø klausytojos (Rūtos Lukoðevičiūtės) vertinimà: „Kà girdime ðitose giesmėse, kad sėdim ðimtai – nuðėiuva? Nenorėdami, kad baigtøsi. Apsalø nuo ðvarumo ir skaidrumo. Ir lengvumo. <...> Ið kur tas giedojimas? Tas nuðėiuvusio ðirdþiø plazdėjimas – besiklausant jo? Tas þodþiais nenusakomas pajautimas, kad kaþkas, neapėiuopiamo, tàsiasi – it siūlas – nuo tø, nuometuotø paragėse, – per mus – á ateità – kokià? Kada? Kas ir tada giedos?“ (Vyèinienė 2005: 346).

Pereikime prie lakoniðkø apibendrinimø.

Jau priedkario Lietuvoje sutartiniø giedojimas buvo uþgesæs, beveik nebepraktikuotas ir vieðuose pasirodymuose. Sovietmeèiu – juolab. Bet ðtai, Atgimimo metais, 8-ajame ir 9-ajame jau praėjusio amþiaus deðimtmeèiuose, daugelis lietuviø folkloro ansamblių stengdavosi pasipuoðti sutartinėmis, ypaè koncertuose, su kuriais vykdavo á uþsienio ðalis. Transformuota muzikine forma sutartiniø dvasia ákūnyta mūsų kompozitoriø Broniaus Kutavièiaus, Algirdo Martinaièio, Antano Jasenos muzikinėje kūryboje. Anot muzikologės D. Vyèinienės, „Galimi ir dar kitokie sutartiniø ir ðiuolaikinio meno sàlyèio taðkai. Tai galėtø būti autentiðko atlikimo deriniai su vizualiuoju ar taikomoju menu, pantomima ir pan. Ðiuolaikiniam pasauliui turėtø būti ádomus ir patrauklus archaiðko sutartiniø ámontavimo ir modernaus meno derinys“ (Vyèinienė 2005: 349).

Ko trūksta? Labai nedaug. Pagarbos praeièiai, mūsų proseneliø kurtai ir praktikuotai kultūrai. Trūksta tautinės savivokos ir nacionalinio patriotizmo. Trūksta supratimo, kad tauta, kuri neþino savo ðaknø ir nuo jø atsiriboja, – pasmerkta socialiniam dūlėjimui ir iðnykimui. Aiðkius tokio dramatiðko reiðkinio pøpymius regime ir lietuviðkuosiuose „Eurovizijos“ konkursuose. Jø fundatoriai ir rengėjai, nè kiek nesidrovėdami savo pilieèiø, tarsi skuba atsiriboti nuo viso to, kas vadinama lietuviðkumu, ir beveidþiais iðtirpti pasaulio alase. Vargu, ar tokia elgsena ir jà toleruojanti tauta nusipelno kitø tautø pagarbos...

SOCIOPOLITOLIGINIS PABAIGOS PŪDIS

Paspertėjusiu tautinio identiškumo, apskritai – kultūros nuvertėjimu ir jo sąlygotu politinio veiksmo neįsivertėjimu (ir politikos cinizmu), ko gero, galima paaiškinti ir tą Lietuvai būdingą reiškinį, kuris kurį laiką valstybės teorijoje atkreipia dėmesį ir kurį P. Dunleavy ir B. O'Leary yra apibendrinę kaip „beveidės valstybės“ modelą. Kalbame apie valstybę, kuri atsirišusi nuo istorinės sąmonės ir kultūrinio paveldo praktikavimo, susilpnina savo moralinį pajėgumą ir vidinį integralumą; ji tampa pasyviu mechanizmu, kurį kontroliuoja jėgos, veikiančios jau už formaliosios, oficialiosios politikos ribas. Reali valdžia čia priklauso tik tam tikroms ypatingomis galiomis disponuojantioms socialinėms grupėms (Dunleavy, O'Leary 1999: 377). Čia savo juodus sparnus lengviau išskleidžia laicizmas ekonomikoje (laissez faire principo suabsoliutinimas) ir smurtas visuomenėje, anot H. Kurnitzky'o, – „dvi to paties medalio pusės; abi – civilizuotos visuomenės įlūgimo ženklai“ (Kurnitzky 2004: 82).

„Beveidė valstybė“ sunkiai šivaizduojama esant brandžiai pilietinei visuomenei – pastarosios nariai pasižymi kitokia, t. y. brandesne, politinio mąstymo bei socialinės elgsenos kultūra; aukštesne socialiniame procese dalyvaujančios: ir žmonios, ir institucijų solidarumo, sąmoningumo kokybe. „Beveidė valstybė“, gindama savo pozicijas, visada bus linkusi pilietinės visuomenės sklaidą pristabdyti (tai ir matome Lietuvos atveju).

Kai kalbame apie žmonių dalyvavimą, šivaizduojame būtent tas jų pilietinės raidkos, pilietinio bendradarbiavimo formas bei būdus, tą vertybinį pamatą, kurį sudaro ne vien pragmatiniai, kasdienybės iškelti utilitariniai interesai, bet ir tautinės tautos, jos tvarumo bei valstybinio susitelkimo vidinis išgyvenimas.

Lietuvių tautos (ir ne tik jos) atgimimo proveržiai visada buvo palydimi suaktyvėjusiu istoriniu kultūrinio sąmoningumu ir jo pagrindu užgimstančiais su kolektyvintais veiksmis. Taip buvo 1918 metų Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo priedaūryje. Taip arba panašiai buvo ir kovo 11-osios (1990 metai) išvakarėse. Tačiau po pergalių visada, palyginus, staigiai pasikeičia socialinėje arenoje veikiančios sudėtis: idealistų vieta užima pragmatikai, perversmo valandos išlaukė nuošalėje. Tokio pasikeitimo priešais čia neanaluosime. Tik pastebėsime, kad tautai, kuri valstybėje sudaro absoliučią gyventojų daugumą, tačiau kuri neturi gilesnių savo autentiško valstybingumo tradicijų, kur altruizmas ir sutarimas nėra įgijęs stabilaus, sustruktūrinto ar institucionalizuoto pavaldalo, panašūs perversmai būna ypač nuostolingi².

² Vargu ar galėtume Abiejų tautų respubliką (Pėėpospolitą, gyvavusią 1569–1793 metais) ir net iki tol egzistavusią Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę priskirti autentiškam tautos valstybingumui. Toki kriterijū atitiktū tiktai tarpukario Lietuva (1918–1940 metai).

Pvelgdami ūtai iš tokiū lietuviškosios realybės, tautinio identiškumo sociologinės ūpvalgos ir interpretacijos pozicijū, galime pridurti kai kŕ ir apibendrinančios.

Valstybė negali būti tvari, jeigu ji funkcionuoja atsietai nuo tautos (ar nacijos), jos identiškumo. Tauta yra jos suverenai ir valstybė yra tautos saviteigios, savioorganizavimosi, jos identiškumo saugojimo ir plėtojimo būdas. ūtai kodėl tas būdas neturėtū būti traktuojamas kaip žmoniū ar jų organizuojamū grupiū tik pragmatiniū interesū bei jų visumos tenkinimas, tū interesū „aptarnavimas“. Valstybingumas negali būti kreipiamas vien ŕ praktiniū, kasdieniū žmogaus ar visuomenės reikmiū sprendimŕ; teisinėmis normomis ar politiniais „įaidimais“ reguliuojamŕ ir empirika apsiribojamŕ socialinŕ elgsenŕ. Valstybės tvarumas lygia dalimi priklauso dar ir nuo istorinės atminties bei kultūros paveldo praktikavimo, nuo tautinės tapatybės puoselėjimo, t. y. nuo sudvasinto socialinio riūlumo, sąsajingumo. Būtent toks kriterijus, vertinant valstybingumŕ, turėtū būti vienas iš pamatiniū ir nediskutuojamū. Kaip vargu ar diskutuotina tai, kad lietuviū socialinŕ politinŕ organizacija praranda ŕ krūvŕ atskirus segmentus jungiantŕ skiedinŕ. Praranda pačiomis ŕvairiausiomis formomis ir esme: pradedant religingumo ar ŕimos tradicijū nunykimu ir baigiant gyvenimu, kuris primena žmogaus, esančios orouoste ar skrendančios laiviniu, būsenŕ... Būtent iš „jungiamosios medžiagos“ stygiaus galime išvesti lietuviams būdingŕ ŕiandieninŕ irzlumŕ, pasyvumŕ rinkimuose, optimizmo stokŕ, tuđėiaieigos aimanas, neurotiškumŕ, kasdienybė tapusŕ politiniū ambicijū, atviro cinizmo, vaidybinio aktyvumo bei susipriešinimo demonstravimŕ, valdininkijos bei politikū korumpuotŕ elgsenŕ, tautinio orumo ir bendruomeninio sutarimo nunykimŕ, moralinės kultūros nuvertėjimŕ, vertybiniū orientacijū stygiū (ypač palietusŕ jaunŕjŕ kartŕ) ir pan.³ Visa tai sklaidosi po socialinŕ erdvę, rodo chimeriškas savo ataugas. Ne tik valstybės, bet ir visuomenės konstrukcija darosi aiųėjanti, perpučiamai piktū skersvėjū, t. y. neatspari globalizacijŕ lydinčiam negatyvui. Tauta, kuri praranda savo atmintŕ, būna išstumiamai iš tapatybės prasme visaverčios tautū tarpo, ji negali tikėtis ateities. Apeliavimas ŕ pilietiškimŕ, ŕ pilietinės visuomenės ugdymŕ neturi (ir negali turėti) tvirtinio pamato, jeigu jis nesustiprinamas tautinės tautos koherentiškumo akcentu.

Taigi mes turime pagrindŕ suformuluoti ir iškelti teiginŕ: **lietuviū tautos tautinumas, jos egzistencijos prasmingumas** (tiek Europos Sąjungos, tiek pasaulio kon-

³ Agentūros „Eurobarometer“ 2002 m. tyrimo duomenimis, lietuviū, nesididžiuojančios savo tauta, buvo 45%, tuo tarpu artimiausios kaimynŕ – latviū ŕitokiū aptikta 15%, o lenkŕ – vos 8%.

ŕios agentūros 2005 m. pradžioje atlikti tyrimai parodė, kad Europoje savo gyvenimu labiausiai nepatenkinti lietuviai – 44% (Europos Sąjungos ŕaliū vidurkis – 19%).

tekste), **taip pat jos visavalybiškas** (ir visaeuropiškas) **integralumas ir tvarumas tiesiogiai priklauso ir priklauso nuo to, kiek valstybėje yra ir bus gerbiama istorinė-kultūrinė atmintis bei tautinis identiškumas; kaip tuo pagrindu yra ir bus ugdomas valstybės piliečių, taip pat valdžios bei privačių institucijų nacionalinis sąmoningumas.** Be pastarojo komponento yra sunkiai ášivaizduojamas ne tik nuolat kylanti susipriešinimo – ekonominio, politinio, sociokultūrinio ir psichologinio – „blokavimas“, tarp jø ir „modernaus konflikto“, gimtanio tarp didþiøjø kapitalizmo ir didþiøjø demokratijos jėgø blokavimas (R. Dahrendorfo formuluoþtė); ir ne tik migraciniø srautø, ypaè neigiamai veikiančių (ir juolab veikiančių ateityje) visà lietuviø socialinà politinà organizacijà, maþinimas. Nuo ðio priðtaravimo sprendimo labai þenkliai priklausys lietuviø, kaip tautos, taip pat Lietuvos, kaip valstybės, vieta ir ánaðas á dabar jau bendraisiais tapusius namus – Europos Sąjungà.

Gauta 2005 11 10

Literatūra

1. Anderson, B. 1999. *Ášivaizduojamos bendruomenės. Apmąstymai apie nacionalizmo kilmę ir plitimà.* Vilnius: Baltos lankos, ALK.
2. Avramcys, B.; Muktupavels, V. 2000. *Pasaulio muzika.* Vilnius: Krona.
3. Brubaker, R. 1998. *Pilietybė ir tautiškumas Prancūzijoje ir Vokietijoje.* Vilnius: Pradai, ALK.
4. Dunleavy, P.; O'Leary, B. 1999. *Valstybės teorijos. Liberaliosios demokratijos politika.* Vilnius: Eugrimas.
5. Geist, E. 1940. *Antikes und Modernes im litauishes Volkslied.* Kaunas: Pribaëis.
6. Kuëiūnas, A.; Banaitis, K. V. 1990. *Kultūros barai* 1.
7. Kurnitzky, H. 2004. *Necivilizuota civilizacija.* Vilnius: Dialogo kultūros institutas.
8. McLaughlin, H. 1997. Terence. *Ðiuolaikinė ugdymo filosofija: demokratiškumas, vertybės, ávairovė.* Kaunas: Technologija.
9. Miller, D. 1993. „In defence of nationality“, *Journal of Applied Philosophy* 10: 1.
10. Schneider, H. 1999. *The Dimensions of the Historical and Cultural Core of a European Identity. Reflections on European Identity.* European Commission Forward Studies Unit. Working paper.
11. Vyëinenė, D. 2005. „Archaiðkosios sutartinės – tiltas á modernøjø Europos pasaulà“, Kol. monogr. *Tautinės tapybės dramaturgija.* Vilnius: VPU.

Romualdas Grigas

NATIONAL IDENTITY: A NATIONAL CAPRICE OR A REQUIREMENT OF THE CONTEMPORARY WORLD?

Summary

The motivation of the problem formulated in an interrogative form is presented through national cultures, consolidation of the countries of the world (Europe) as the source of common culture. The elements of common European identity are emphasized. Lithuanian identity as the source of national stability is emphasized. Lithuanian glees are discussed individually as an element of Lithuanian identity. Sociological and political accents, which are related to the durability of Lithuanian nation and its integrity in the European Union, conclude the article.

Key words: national identity, ethnoculture, nation and state durability